

ВАСІЛЬ ЦЯПІНСКІ (АМЕЛЬЯНОВІЧ) – БЕЛАРУСКІ ПІСЬМЕННІК ЭПОХІ РЭФАРМАЦЫІ

С. К. Берднік

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
вул. Кальварыйская 9, 220004, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
sergejberdnik.20@gmail.com*

Вывучэнне творчасці Васіля Цяпінскага дазваляе прасачыць ролю гэтай выдатнай асобы ў фарміраванні і развіцці старабеларускай мовы і культуры. Ён у «Прадмове» да Евангелля сфармуляваў уласную мастацка-эстэтычную канцэпцыю, абгрунтаваў неабходнасць грамадзянскага патрыятызму, заклікаў асноўнай мовай навучання лічыць родную мову, пры гэтым не забываць вывучаць і мовы іншых народаў.

Ключавыя словы: пісьменнік; філолаг; перакладчык; патрыятызм; родная мова.

ВАСИЛИЙ ТЯПИНСКИЙ (АМЕЛЬЯНОВИЧ) – БЕЛОРУССКИЙ ПИСАТЕЛЬ ЭПОХИ РЕФОРМАЦИИ

С. К. Бердник

*Белорусский государственный университет,
ул. Кальварийская 9, 220004, г. Минск, Республика Беларусь,
sergejberdnik.20@gmail.com*

Изучение творчества Василия Тяпинского позволяет проследить роль этой выдающейся личности в формировании и развитии старобелорусского языка и культуры. Он в «Прадмове» к Евангелию сформулировал собственную художественно-эстетическую концепцию, обосновал необходимость гражданского патриотизма, призвал основным языком обучения считать родной язык, при этом не забывать изучать и языки других народов.

Ключевые слова: писатель; филолог; переводчик; патриотизм; родной язык.

Васіль Цяпінскі (каля 1540–1604) з’яўляецца выключнай асобай у славянскай і еўрапейскай культуры. З яго імем звязана ўзнікненне і развіццё новых напрамкаў у філасофіі і культуры, заснаваных на прын-

цыпах ідэнтычнасці і грамадзянскай згоды, што з'яўляецца актуальным і ў сённяшнія ў міжасобных зносінах на розных узроўнях.

Нарадзіўся В. Цяпінскі ў маёнтку Цяпіна (цяпер Чашніцкі раён). Яго бацькі належалі да шляхецкага саслоўя. Месца атрымання адукацыі невядомае. Захаваліся толькі звесткі, што ў 1560-я гг. ён браў удзел у баявых дзеяннях пад камандаваннем аршанскага старасты Філона Кміты-Чарнобыльскага і падканцлера Астафея Валовіча супраць войскаў Маскоўскага княства. Вядома таксама, што таленавіты перакладчык эпохі Рэфармацыі востра палемізаваў з лідэрамі, якія прытрымліваліся камуністычных поглядаў. Асветнік адстойваў ідэю моцнай дзяржаўнай улады, быў прыхільнікам канцэпцыі ўмеранага, эвалюцыйнага ўдасканалення грамадства, выступаў супраць дагмата Троіцы. У гэтым плане Цяпінскі ў многім быў падобны да Сымона Буднага, які таксама быў прыхільнікам эвалюцыйных, паступовых пераўтварэнняў у грамадстве.

З творчай спадчыны Васіля Цяпінскага захавалася, на жаль, не так шмат таго, чым мы сёння можам карыстацца, каб глыбей асэнсаваць яго светапогляд і тыя ідэі, якія хацеў распаўсюджаць пісьменнік сярод простых людзей. Так, напрыклад, захавалася рукапісная «Прадмова» да Евангелля, адна старонка «Катэхізіса, ці Сумы навукі для дзяцей у Ісусе Хрысце», а таксама няпоўны пераклад Новага Запавета з аўтарскімі каментарыямі. Усе яны былі выдадзены ва ўласнай друкарні, пра што Цяпінскі паведамляў: «У той убогай маёй друкарні ад мяне ім выдрукавана». На старонцы, якая дайшла да нашага часу, змешчана якраз назва твора: «Катэхізіс, або Соўмы навукі для дзяцей вь Хрысце Ісусе» і дзве вытрымкі з пасланняў апосталаў Пятра і Паўла. На гэтай жа старонцы падаецца невялікае паведамленне В. Цяпінскага, у якім ён называе сябе стваральнікам «Катэхізіса...», а таксама падкрэслівае, што менавіта асабіста ён з'яўляецца перакладчыкам надрукаванага Евангелля: «Іж се імя сваё падпісваем». Непасрэдна ў тэксце Прадмовы аўтар яшчэ раз больш падрабязна акрэсліў мэты «Катэхізіса», а таксама паведаміў пра свой намер змясціць яго ў першай частцы выдання.

У «Прадмове» да Евангелля пісьменнік сфармуляваў уласную мастацка-эстэтычную канцэпцыю. Пісьменнік і перакладчык, ен перш за ўсё вызначыў місію сваёй перакладчыцкай і кнігавыдавецкай дзейнасці – служыць праўдзе і свайму народу. Васіль Цяпінскі абгрунтаваў неабходнасць грамадзянскага патрыятызму як асновы для паўнацэннага жыцця кожнага чалавека і ўсяго грамадства, супрацоўніцтва ўсіх сацыяльных саслоўяў. Патрыятызм, на яго думку, з'яўляецца надзейным

фундаментам захавання гістарычнай перспектывы народа і дзяржавы. Ён заклікаў быць адданым Радзіме, заўсёды аддана служыць Айчыне, ва ўсе часы клапаціцца пра яе працвітанне і ўзвышэнне.

Заслуга В. Цяпінскага перад беларускай культурай у тым, што ён на поўны голас заявіў пра неабходнасць развіцця пісьменнасці, літаратуры і навукі на роднай мове. Пісьменнік і перакладчык фактычна сфармуляваў грандыёзную праграму асветы народа, напрамкі развіцця нацыянальнай культуры, чым прадвызначыў галоўную тэндэнцыю духоўнай эвалюцыі грамадства.

Асноўнай мовай навучання паводле В. Цяпінскага павінна быць родная мова. Забыццё роднай мовы ў школах, – указваў ён, – найвялікшая памылка і грэх. Пры гэтым пісьменнік заклікаў вывучаць мовы іншых народаў, што, паводле яго пераканання, надзвычай спрыяе духоўнаму ўзбагачэнню людзей і працвітанню краіны. Спасылаючыся на першых славянскіх асветнікаў, якія амаль 1000 гадоў назад пераклалі Новы Завет на славянскую мову, ён абгрунтоўваў неабходнасць перакладу Бібліі на беларускую мову.

Васіль Цяпінскі прадэманстраваў цудоўнае валоданне літаратурна-мастацкімі прыёмамі. Ён шырока выкарыстоўваў метафары, сімвалы, трапныя азначэнні, рытарычныя пытанні, яркія параўнанні. Любімы вобраз пісьменніка – «свечка», якая сімвалізуе веды, дасведчанасць, розум.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Белорусско-русский, русско-белорусский словарь / авт.-сост. А. Н. Булыко, Н. В. Полещук. 2-е изд. Минск: Попурри, 2008. 672 с.
2. Памятники литературы Беларуси X–XVIII веков / сост., лит. обраб. текста, пер. на рус.яз.: И. В. Саверченко. Минск: Беларус. энцыкл. імя П. Броўкі, 2013. 464 с.
3. Глумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы: больш за 65000 слоў / пад рэд. М. Р. Судніка, М. Н. Крыўко; афармленне А. М. Хількевіча. 4-е wyd. Мінск: БелЭН, 2005. 784 с.